Linas Kvizikevičius

Žvalgomieji tyrinėjimai P. Vileišio ir Sluškų gatvėse

2011 m. Vilniuje, P. Vileišio ir Sluškų gatvėse vyko žvalgomieji tyrinėjimai. Tyrinėta teritorija priklausė istoriniam Antakalnio priemiesčiui, kuris galutinai susiformavo XV a. XVII a. pabaigoje ant Neries kranto buvo supiltas pusiasalis, ant kuriuo Dominykas Sluška iki 1690 m. pastatė rūmus. Šiauriau jų 1904–1906 m. savo rūmų ansamblį pastatė Petras Vileišis. 1931–1935 m. buvo tvarkoma Neries krantinė ir P. Vileišio gatvė gerokai pakelta.

1993 m. archeologas Kęstutis Katalynas vadovavo šiame sklype vykusiems archeologiniams žvalgomiesiems tyrinėjimams (1994 m. K. Katalynas; žr. *LIIR*, f. 1, b. 2204). Šių tyrinėjimų metu buvo ištirti 5 šurfai. Bendras tirtas plotas – 15 m^2. Fiksuotas 1,25–2,5 m storio maišytos žemės sluoksnis. Šurfe 1 rasta XVII–XIX a. radinių. Anot tyrinėtojo, sluoksnis buvo supiltas aukštinant ir lyginant Neries krantą, todėl archeologiniai radiniai čia patekę atsitiktinai. Šurfe 2 2,3 m gylyje fiksuotas tamsios šlapios žemės sluoksnis. Kadangi sluoksnio ištirti nepavyko, jo datavimas liko neaiškus. Taip pat tyrinėta netoliese, į Š nuo K. Būgos gatvės esanti teritorija. Čia 1990 m. vyko žvalgomieji tyrinėjimai (1990 m. R. Jarockis; žr. *LIIR*, f. 1, b. 1712), kurių metu buvo ištirti 6 2x2 m dydžio, nuo 1 iki 2,5 m gylio šurfai. Aptikta XVII–XX a. radinių. Fiksuoti supiltiniai durpingo juodžemio ir žvyro sluoksniai.

2011 m. žvalgomųjų tyrinėjimų metu ištirti 4 šurfai (1 pav.). Trys iš jų atidengti į P nuo Žirmūnų tilto ir į R nuo Sluškų gatvės važiuojamosios dalies, vienas – į Š nuo Žirmūnų

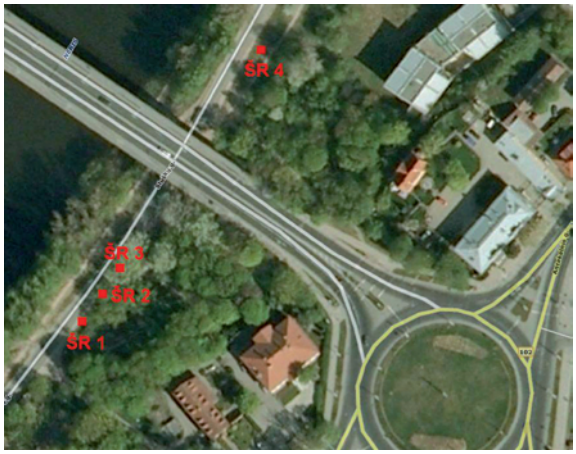

1 pav. Šurfų vietos. L. Kvizikevičiaus brėž.

Fig. 1. Test pit locations.

2 pav. Šurfe 1 atkastas arkinis tvoros pamatas iš ŠV. L. Kvizikevičiaus nuotr.

Fig. 2. A fence's arched foundation unearthed in test pit 1, as seen from the NW.

tilto ir į R nuo P. Vileišio gatvės važiuojamosios dalies. Pirmasis – 3 m^2 dydžio, antrasis – 2,7 m^2, trečiasis – 2 m^2, ketvirtasis – 2 m^2. Bendras ištirtas plotas sudarė 9,7 m^2. Šurfuose fiksuoti nuo 2 m (šurfe 1) iki 3,2 m (šurfe 3)

storio šešių horizontų kultūriniai sluoksniai. Visi sluoksniai buvo supiltiniai, susiformavę aukštinant ir lyginant Neries krantą.

Šurfe 1 rasta XIX–XX a. buitinės ir statybinės keramikos bei atsitiktinių XVII a. radinių: Kielcų keramikos šukė ir keptuvės kojelė. 50 cm gylyje atkastas XIX a. pabaigos – XX a. pradžios arkinis tvoros pamatas (2 pav.). Jį sudarė 25x12–13x6 cm dydžio geltono molio plytos, rištos kalkių skiediniu. Pamatas tęsėsi per visą šurfo ilgį, t. y. 2 m, jis orientuotas ŠV–PR kryptimi. Pamato plotis buvo 30 cm, aukštis šurfo R kampe – 90 cm, o V kampe – apie 40 cm. Šurfo R kampe prie pamato buvo primūryta akmenų konstrukcija. *Šurfe 2* 60 cm gylyje aptikta to paties kaip šurfe 1 arkinio tvoros pamato dalis, besitęsianti ŠR–PV kryptimi palei šurfo ŠV sienelę. Prie jo buvo primūryta 1 m aukščio ir 50 cm pločio akmenų konstrukcija. Be to, šurfe 2 rasta XIX–XX a. radinių ir vienas XVIII a. plokštinio koklio fragmentas.

Šurfuose 3 ir 4 aptikta tik XIX–XX a. radinių: buitinės keramikos, čerpių fragmentų, plokštinių koklių fragmentų.

The Field Evaluations in P. Vileišio and Sluškų Streets

In 2011, field evaluations (four test pits, a total of 9.7 m^2) were conducted in P. Vileišio and Sluškų Streets (Fig. 1). This area belonged to the historical suburb of Antakalnis. A late 19th – early 20th-century arched foundation for a fence was unearthed in test pits 1 and 2 (Fig. 2). All of the test pits contained 19th–20th-century finds, test pit 1 a sherd of 17th-century Kielce ceramics and a pan foot, and test pit 2 a fragment of an 18th-century panel stove tile (*Blattkachel*).

Linas Kvizikevičius,
Gintautas Rackevičius

Žygimantų gatvė 11 ir 11A

XVI a. dabartinės Žygimantų gatvės aplinkos teritorija buvo priskiriama Lukiškių (Puškornios) priemiesčiui, o dauguma sklypų iki pat XIX a. pradžios priklausė Radviloms. Radvilų dvaro teritorijoje 1506 m. įkurtas senosios regulos karmelitų vienuolynas ir pergalės prieš totorius prie Klecko įamžinimui pastatyta Švč. Mergelės Marijos Snieginės bažnyčia. Mūšio didvyrių (riterių globėjo) garbei ši bažnyčia turėjo ir antrą titulą, kuris šiandien geriau žinomas – Šv. Jurgio. XVI a. Radvilų valdos, tolstant dabartinės Tilto gatvės link, ribojosi su Kiškų giminės valdomis.

XVI–XVIII a. ikonografiniuose šaltiniuose bei miesto planuose kairioji Neries krantinė ties dabartine Žygimantų gatve vaizduojama be pastatų: čia buvo sodai, pievos ir dirbamos žemės plotai. Dabartinės gatvės Neries pakrantėje projektavimas pradėtas 1834 m., įkūrus Rusijos imperijos tvirtovę ir pertvarkius upės krantinę. Naujoji gatvė sujungė Žaliąjį tiltą su Antakalniu. Ji pradėta tiesti tik 1845 m., kai buvo išlyginti ir performuoti upės šlaitai. Dauguma dabartinės Žygimantų gatvės seniausių išlikusių namų pastatyti XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Kairioji Neries krantinė nuo Žaliojo iki Karaliaus Mindaugo tilto – Vilniaus senamiesčio 1-ojo ir 2-ojo kvartalų Š pakraštys.

Ankstesni 1-ojo kvartalo archeologiniai tyrinėjimai parodė, kad ankstyviausi XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje susiformavę kultūriniai sluoksniai yra teritorijos P krašte, šalia dabartinės Tilto gatvės. Į Š, dabartinės Žygimantų gatvės link buvęs žemės paviršius že-